

EEN NIEUWE BOUWKUNST *De herontdekking van Vitruvius*

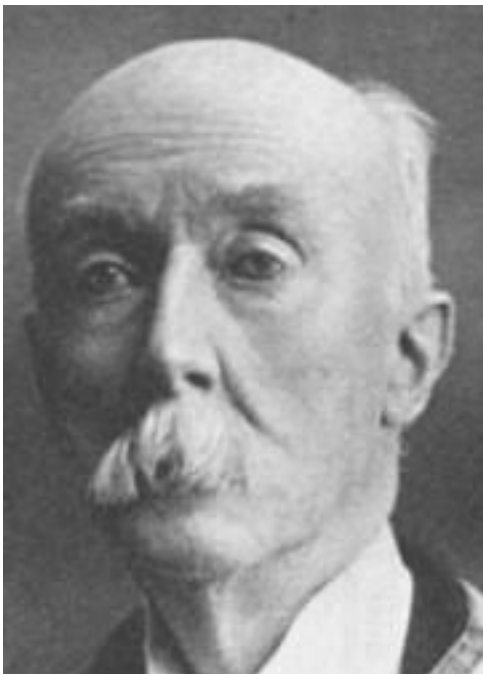
Opmerkingen vooraf

Twee opmerkingen vooraf: in deze voordracht, ga ik uit van een andere opvatting, dan die her en der nog wel wordt aangehangen over de ontwikkeling van de vrijmetselarij in de 18de eeuw uit de operationele loges van steenhouwers. Deze zal ik hieronder nog nader, zeer in het kort, aanduiden.

Daarnaast is duidelijk dat historici niets in vrijmetselarij zien en omgekeerd dat vrijmetselaren, hoewel ze zich in de Orde onder het Grootoosten der Nederlanden als een door *traditie* bepaalde Orde beschouwen, een afkeer van historici hebben.

Ik zal daarom onvermijdelijk en tot ongenoegen van een aantal toehoorders, in mijn volgende voordracht uw aandacht vragen voor de *presbyteriaanse* Schotse dominee James Anderson (ca. 1680-1739) en zijn in 1723 geschreven *Constituties* van de vrijmetselarij, waarvan de *Old Charges* veelal als het belangrijkste deel worden beschouwd. In deze kleine tekst van zo'n 1800 woorden schetst hij de gebruiken van vrijmetselaren.

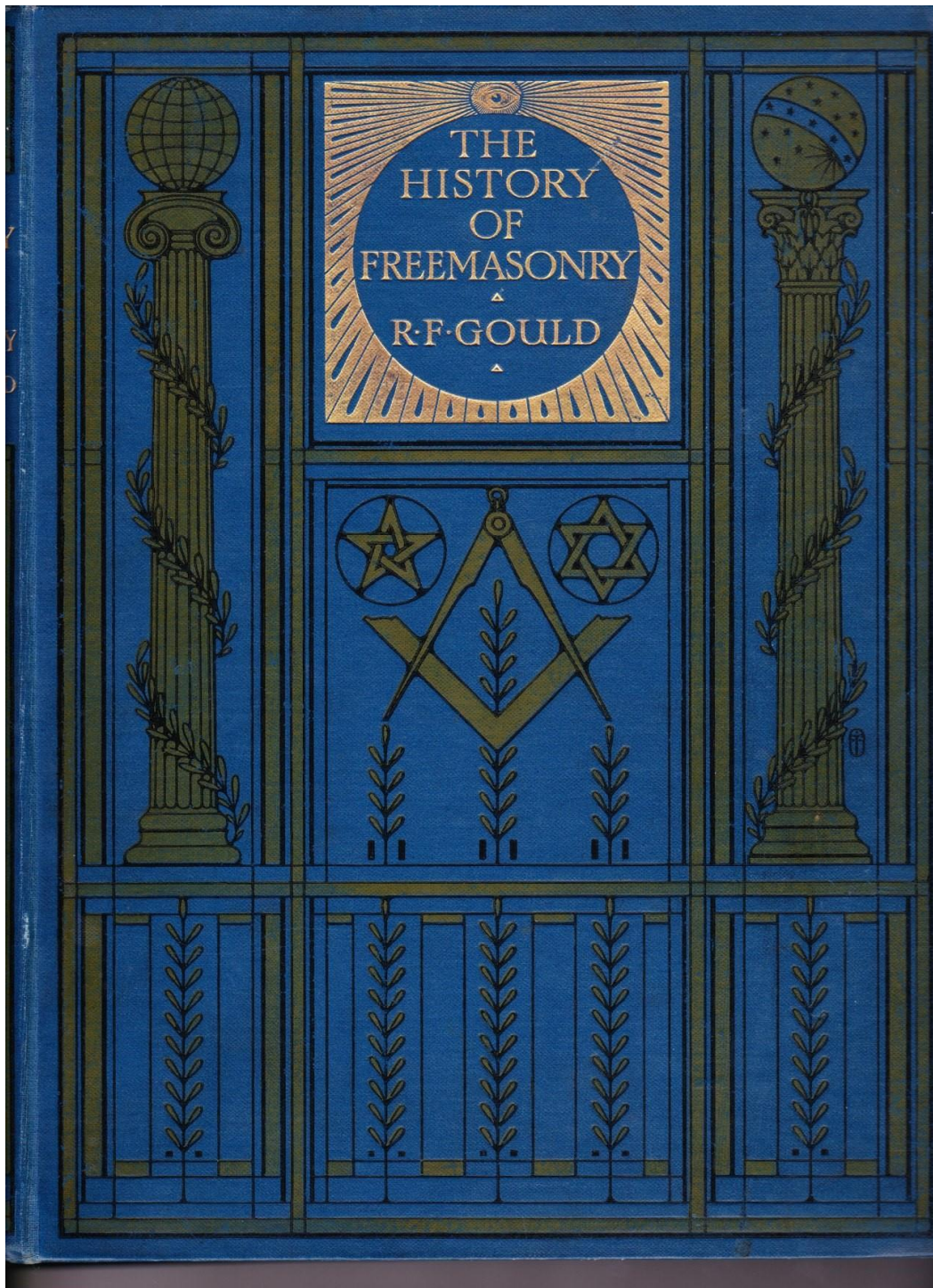
Eigenlijk zijn die *Oude Plichten* maar heel ten dele samengesteld naar de oude regels, die hij, naar hij suggereert, verzameld zou hebben 'from the ancient records of lodges beyond sea, and those in England, Scotland and Ireland.' Dit alles om te gebruiken door de loges in Londen en vooral 'to be read at te making of new brethren, or when the master shall order it.' Dat waren er in 1717 waarschijnlijk nog maar vier, verenigd in de *Grand Lodge of Westminster*, die de *Grand Lodge van Londen* zou worden en verder uitgroeide.

R.F. Gould (1836-1915)

R.F. Gould (1836-1915), de eerste wetenschappelijke geschiedschrijver van de vrijmetselarij in Engeland, haalt een lelijke streep door de rekening als hij in het eerste

hoofdstuk van zijn monumentale *History of Freemasonry* (1885) constateert dat vóór de tijd van Anderson er slechts notulen zijn van één enkele loge in Engeland.

R.F. Gould, band I van de rijk geïllustreerde zesdelige editie van zijn *History of Freemasonry*.

Toegegeven in Schotland is het verhaal gecompliceerder. Maar het is niet onjuist te zeggen dat er géén wonderlijke *transsubstantiatie* (als u mij deze term wilt vergeven) van 'echte' steenhouwers en bouwers naar beschouwende en theoretiserende vrijmetselaren is geweest. Wel werd een paar gebruiken en gewoonten van die operatieve ambachten en ook wel gilden overgenomen, maar vooral ontstond er een *breuk* met de langzamerhand verdwijnende ambachten en gilden.

Dat betekent dat ik mijn twijfels heb over de bespiegelingen die schrijvers van de wat statige platenatlas 'De beoefening van de koninklijke kunst in Nederland' wijden aan de periode voor 1700. Van belang is de ontwikkeling van het *bouwwak* voor de vrijmetselarij zoals ze zich ontwikkelt in het begin van de 18de eeuw. Terecht wijzen ook zij, jammer genoeg slechts terloops, op de betekenis van de nieuwe ontwikkelingen waarin de *architectuur* een rol gaat spelen.¹

Het zijn dus eerder *nieuwe* plichten (en verstaat u het woord plicht maar als *geploegenheden, gewoonten, mores*) dan *oude*. Voor wie goed leest zijn ze ook al wat seculier, het woord god en godsdienst komt er slechts een enkele maal in voor.

Ik merkte al eerder op dat deze 'Plichten' meestal als het belangrijkste deel van de *Constitutions* worden gezien. Dat is maar de vraag. Het boek bevat *History, Charges, Regulations* en een verzameling vrolijke gezangen. Het eerste deel van het boek wordt ingenomen door deze *History*, die de moderne lezer zal verbazen. Het is een geschiedenis van de bouwkunst vanaf Adam (die wel is waar in een tent woonde en nog nooit een steen op een andere heeft gelegd, maar zijn zonen de geometrie zou hebben geleerd) tot en met de eerste steenlegging van de herbouw van de bij de brand van Londen verwoeste kerk *van St. Martin in the Fields* in 1721 (dus in Anderson's tijd, eergisteren).

Waar komt zo'n relaas vandaan en waartoe diende het? De tweede vraag laat zich gemakkelijk beantwoorden. De vrijmetselarij in haar nieuwe bestaan als Grootloge van Westminster moest zich onderscheiden van allerlei genootschappen en sociëteiten in deze 'clubable' tijd, zoals Samuel Johnson deze tijd genoemd schijnt te hebben. Wel, de beste manier om aanzien te krijgen is jezelf een verleden aan te meten. Het is talloze malen gebeurd: een *invention of history* of van *tradition*.² De vrijmetselarij heeft zich graag een eerbiedwaardig verleden aangemeten, reeksen van koningen werden ineens grootmeesters van de Orde.

De eerste vraag, waar komt zo'n relaas vandaan, is minder eenvoudig te beantwoorden en doet hier ook minder ter zake. De grote geleerde en boekverzamelaar Kloss³ had het antwoord eigenlijk al gevonden, als hij voor zijn, nu in de verzamelingen van onze Orde berustende bibliotheek, een exemplaar koopt van de oudste druk van het boek *De Architectura*⁴ van de romeinse architect en technicus

¹ Prof. dr. Joh. J. Hanrath, dr. P. Pott, B. Croiset van Uchelen, *De beoefening van de koninklijke kunst in Nederland*. Z.p. 1971, blz. 12 'Toch ligt in deze sfeer iets van wat wij in de Vrijmetselarij spoedig als een element gaan aantreffen: de combinatie van een erudiete belangstelling voor de architectuur als passend onderdeel in de vorming van een heer van stand –een gentleman–, een curieuze [?, MdH] belangstelling voor het gegeven van de bouw van de tempel van Salomo als de meest verheven bouw die ooit tot stand kwam, doch gekoppeld aan de vormen van het neo-classicisme, en tenslotte een sterke waardering voor de samenkomsten van "mannen onder elkaar"'. Ik kan deze zinnen met instemming lezen, maar Anderson's 'toonsoort' bevalt me beter.

² Uiteraard: Eric Hobsbawm en Terence Ranger, *The Invention of Tradition*. Cambridge 1983.

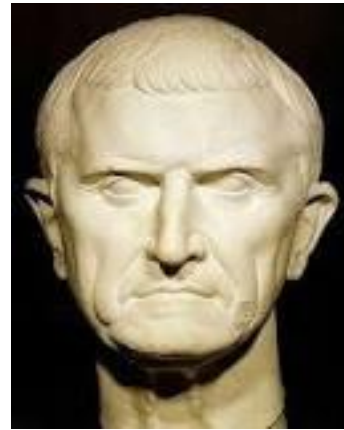
³ E.P. Kwaadgras, 'Georg Kloss en zijn maçonnieke bibliotheek', *Thoth* 59 (2008), blz. 88-108'.

⁴ E. Strijbos, 'Bouwmeesters tussen moraal en bouwkunst', *Thoth* 59 (2008), blz. 210-218. Strijbos wijst op het werk van Sir Henry Wotton (1568-1939), deze is een van de eersten die de bouwmeester uittilt boven het niveau van ambachtsman en hem zelfs aanduidde als *filosofische architect* aldaar noot 19); Vitruvius' *De Architectura* is enige tijd geleden in het Nederlands vertaald door Ton Peters, als *Handboek voor de Bouwkunde*. Amsterdam 2008.

Marcus Vitruvius Pollio (± 85 — 20 v.Chr.)⁵. In Vitruvius' werk zien we de architectuur als een middel om de proporties van het menselijk lichaam te gebruiken om tot een harmonisch geheel van het bouwwerk te komen. Een harmonie die dus een relatie heeft met de proporties van de mens en wereld.

Italiaanse munt van 1 Euro (2002)

Marcus Vitruvius Pollio (± 85 — 20 v.Chr.)

Georg Burckhardt Kloss (1787-1854)

De eerste Duitse vertaling van Vitruvius door Rivius 1548 uit de verzameling van Kloss (CMC)

⁵ Van zijn leven is weinig bekend. Hij diende bij een aantal veldtochten onder Julius Caesar als prefectus fabrum (hoofd van de technici) of als officier de artillerie (ballista). Hij zou een basilica gebouwd hebben in het huidige Fano. Daar is niets van terug te vinden. Zijn boek *De architectura* bevat vrijwel het enige wat we over Romeinse bouw en techniek weten.

--	--

Vitruvius' boek kreeg de aandacht van bouwmeesters, zoals de befaamde alleskunner Leon Battista Alberti (1404 -1472).⁶ De bouwkunst kwam in de belangstelling bij een ander publiek dan de steenhouwer en de metselaar. Geen wonder in het Europa van de Gouden Eeuw waar middeleeuwse steden in een tweede verstedelijking metropolen werden, bouwen een symbool werd van groei en vernieuwing, bouwen anders werd gezien. Waar gebouwen een betekenis kregen zoals het wat zwaarwichtige Paleis op de Dam⁷, en het Mauritshuis die de structuur van de schepping weerspiegelden. Juist Jacob van Campen (1596 –1657) volgde de beginselen van Vitruvius⁸ (ook dankzij de boeken van Serlio (1475-1545), Palladio (1508-1580) en dat van Scamozzi uit 1615, door ze toe te passen op de Hollandse baksteenbouw. Zo ontstond het Hollands Classicisme. Ook in de Nederlanden waren er navolgers die schreven over het bouwen zoals Vredeman de Vries (1527-ca.1607)⁹, Cornelis Danckertszoon (1561-1634)¹⁰ en Salomon de Bray (1597-1664)¹¹. Kortom het denken en filosoferen over het bouwen was ook in de Nederlanden een onderwerp geworden voor de goeude en geleerde liefhebbers.

⁶ Alberti is een voorbeeld van de ware homo universale van de Renaissance. Geboren als buitenechtelijk kind van een rijke Florentijnse edelman kreeg hij een buitengewoon goede opvoeding en ontwikkelde zich als auteur, geleerde, schilder, architect en droeg hij bij aan de herontdekking van Vitruvius. Hij kwam als secretaris in dienst van het Vaticaan, waar hij ook als architect zijn invloed deed gelden. Hij schreef zelf een handboek *De re aedificaria* gebaseerd op Vitruvius.

⁷ R. Gout, *Tempelbouw, beschouwingen over Bouwsymboliek in Nederland tussen de jaren 1600 en 1950*. Den Haag 1992, Een belangrijk boek in dit kader, voor het Amsterdamse stadhuis, blz. 43 e.v.

⁸ Vitruvius was in 1539 ook in het Vlaams vertaald door Pieter Coecke van Aelst (1502-1550) die ook het werk van Serlio vertaalde.

⁹ Ook hij was een veelzijdige kunstenaar die Italiaanse invloeden naar de Nederlanden bracht en een viertal belangrijk beschouwingen over bouwkunst, stedenbouw, vestingbouw en tuinontwerpen schreef: *Veelderleij dieverse termen op de V ordene der Edificien ... / geinventeert duer Johannes Vreedman Vriese* (1565)

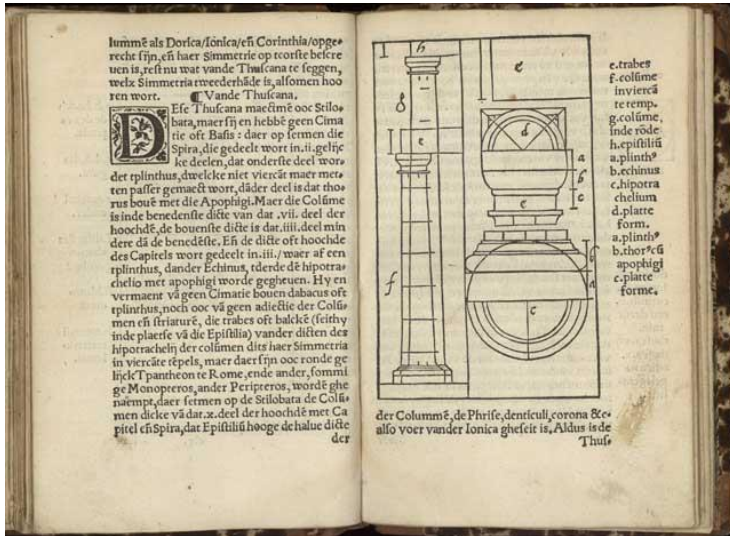
Architectura. 3e stuk. De oorden Tuschana, in tweek ghedeylt in XII. stucken, bequaem en nutteliick voor alle ingenieuse bouwers, als metsers, steenhouwers ende andere liefhebbers der antiquer architecturen / Gheinventeert ende ghemaect naer de leeringhe Vitruvii ; by Hans Vredeman de Vriese (1577)

Hortorum viridariorumque... formae (1583)

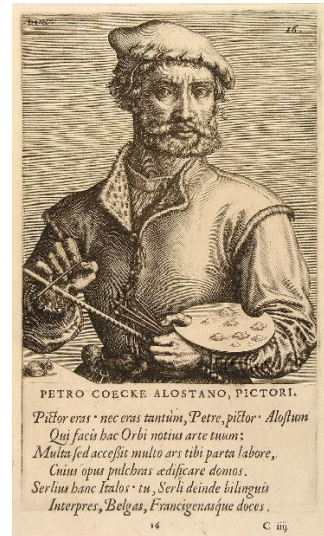
Perspective (1604)

¹⁰ Hij schreef: *Architectura moderna ofte Bouwinge van onsen tijt, bestaende in verscheyde soorten van Gebouwen, zo gemeene als byzondere, als kerken, torrens, raedshuysen, poorten enz. Alles gedaen by den zeer- vermaerden, vernuften Mr. Hendrick de Keyzer, Beeldhouwer en Bouwmeester der Stadt Amsterdam, en in weezen gebracht by den zeer ervaren Cornetis Danckerts, nu metzelaar en bouwmeester der voorsz. Stadt. Met byvoeging van eenige wercken en gestichten van verscheyde anderen meeste dezès tegenwoordigen tijts*. Tot Amsterdam, by Cornelis Danckerts van Zevenhoven wonende in de Kalckton, bij de Reguliers tooren 1631.

¹¹ Salomon de Bray, veelzijdig kunstenaar, schilder ontwerper van zilverwerk, architect en stedebouwkundige. Werkte vooral in Haarlem. Hij schreef ook een *Architectura moderna ofte bouwinge van onsen tyt*.

Pieter Coecke van Aelst, Vertaling van Vitruvius' De Architectura, inventie der colommen (Antwerpen, 1539), fol. c 6 recto.

Pieter Coecke van Aelst (1502-1550), o.a. leermeester van Vredeman de Vries

Stadhuis Antwerpen (1561), een voorbeeld van Italiaanse invloed op de architectuur in de Nederlanden.

Hans Vredeman de Vries (1527-1607)

Maar hiermee zijn we nog niet aan het eind van deze beschouwing over de invloed van een nieuwe bouwkunst op de vrijmetselarij. Op 24 oktober 1735 wordt de tweede loge in Den Haag gesticht onder de naam 'Le véritable Zèle'. Haar eerste regerend meester is Br. Dagan.

Door een vermelding van dat feit in de Amsterdamse Courant van 5 november 1735 met de namen van enkele oprichters wordt in dit tweede stadhouderloze tijdperk de achterdocht gewekt bij de overheden, die vrezden dat het om een prinsgezind

genootschap gaat. Vooral de bewoordingen van de eed waren een steen des aanstoets, omdat men meenden dat een zo bindende strenge eed voorbehouden was aan de overheid.¹²

Een maand later is er een opmerkelijk voorval een van de leden van de loge laat aan belangstellende buitenstaanders het vertrek zien waar het meubilair en de benodigdheden van de loge worden bewaard en licht een en ander kennelijk toe. Een van de aanwezigen maakt een aantal aantekeningen en een schetsje van wat er zich in het vertrek bevindt.

Enkele dagen later komen er meer bezoekers opdagen en wordt de kamer gesloten. Plakkaten van de overheid volgen en de twee Haagse loges onderbreken de arbeid, die ze pas tien jaar later weer opnemen.

Jacob Maas Dirkszoon, de maker van schetsje en aantekeningen, trekt echter een belangrijke conclusie: 'Alles schijnt te zien op wiskundige oefeningen, beneevens een burgerpraatje.'¹³ Een burger is hier dus meer een goede citizen, dan een benepen bourgeois.

Belangrijk is ook dat hij de wiskunde noemt, herhaaldelijk worden geometrie en mathematica in de 18de eeuw genoemd als belangrijke hulpwetenschappen voor de architectuur, die zelf niet bij de zeven vrij kunsten hoorde.

¹² De tekst staat aan de achterzijde van het schetsje: 'Eedt van de Vrije Metselaars

Ik betuyge Plechtelijk en zweere inde tegenwoordigheiyd van den Almachtigen God en van deze Societyt Dat ik niet by mondelinge woorden, nogt by teekeningen zal ontdekken enige geheymen, welke hier naa aan my bekend gemaakt zullen worden, dat ik dezelve niet zal schrijven , snyden oft graveeren het zy op 't Papier, Koper, Metaal, Hout of Steen , en dat ik door yets beweeglyks of onbeweeglyks, of eenige andere wys aan niemand openbaaren zal, dan aan Broeder of Medelid, by poene van geen minder straffe dan dat mijn hart zal worden uyt gerukt door de Tepel van mijn linkerborst, en mijn Tong van by de wortel van 't geheemelte van myn mond, dat myn Lichaam zal worden verbrandt, en dat myne asche in den zal worden gestrooit, om daar door mijn geheugenis van een Broeder geweest te zyn , te verliesen.'Volgt nog een verwijzing naar twee kranten: de Postreyder 1730'. Pag 23. en de Patriot n°. 207.

¹³ Prof.dr. Joh. J. Hanrath, dr. P.H. Pott en B. Croiset van Uchelen, *De Beoefening der koninklijke kunst in Nederland*. Z.p. 1971, de toelichting op plaat 11: parafaseren dit zinnetje niet helemaal juist 'Ook kon de overheid niet inzien waar toe een dergelijke eed zou worden gevorderd als het slechts ging om de bespreking in gezellig verkeer van bouwkundige onderwerpen.' De statige platenatlas stamt uit de tijd na de oorlog die nog steeds hechtte aan een voorname statige, deftige vrijmetselarij, daarom wordt het *burgerpraatje* weggemoffeld en wordt de wiskunde ten bate van de in de nieuwe proeven van ritualen weer meer in de aandacht komende bouwsymboliek als '*bouwkundige* onderwerpen' aangeduid. Wat het burgerpraatje betreft, een wat latere tijdgenoot de vrijmetselaar J.H. Swildens (die net als Van Alphen zich met opvoedende teksten voor kinderen bezighield) schreef in zijn *Vaderlandsch A-B Boek voor de Nederlandsche Jeugd* uit 1781: 'Elk, die in eene Stad woont, en 'er byzonder toe behoort de grootste Heer zo wel, als de mindere, Man, is een Burger van die Stad. – Elke Stad is als een groot Huisgezin, waarin ieder arbeidzaam en vreedzaam moet leeven en alles willig doen, of laten, wat de Wetten gebieden, of verbieden.

Daarenboven moet elk Nederlandsch Burger altyd gezind en bereid zyn om zyne Stad te helpen beschermen. Daartoe moet hy zich van zyne jeugd af aan, zo veel als mogelyk is, oefenen en bekwaam maaken.

Alle Kinderen, van wat stand ook, moeten zo vroeg, als mogelyk is, leeren dat zy ook aankomende *Burgers* en *Burgeressen* zyn. De lust om met het snaphaantje te spelen moet in de Knaapjes aangekweekt worden. De Meisjes moeten vermaak scheppen in zulk een spel te zien.

(In het plaatje wordt een deel van het Amsterdamsche Stadhuis en van den Dam verbeeld. Eene Compagnie Burgers trekt 'er op. De jongetjes leeren doen zo als hunne Vaders).'

Toegegeven Swildens spreekt al meer met door de Verlichting gevormde opvattingen, maar ook in de 17de eeuw is de burger een degelijk man stevig verankerd in de gemeenschap.

Schetsje en aantekeningen van de makelaar Jacobus Maas Dirkszoon naar aanleiding van zijn bezoek aan de opslagkamer van de A.L. 'Le véritable Zèle' in de herberg 'De Nieuwe Doelen', 5 november 1735.

*Burger, gy befchermt de Stad. Stel hierin uw eer.
Dit moet ieder Burger doen, ook de grootfte Heer.*

*Illustratie bij de hier geciteerde tekst van Swildens uit zijn
A-B Boek*

Tot slot enkele bladzijden uit Anderson's *History*¹⁴ en wel een tekst vrijwel aan het eind ervan blz. 42-48.

¹⁴ Anderson schreef o.a. een boek met genealogische tabellen (stambomen) die getuigen van zijn grote kennis van de Engelse geschiedenis; In 1732 verscheen het werk waardoor Anderson buiten de vrijmetselarij bekend is: *Royal Genealogies; or, the Genealogical Tables of Emperors, Kings, and Princes, from Adam to these times*. Hoewel de delen over de vroegste geschiedenis van allerlei koninklijke huizen en hoge adel niet betrouwbaar zijn, zijn de latere delen van het boek van grote waarde; het boek besluit met een overzicht van de Engelse adel.

red. But * after the Revolution, Anno 1688, KING WILLIAM, though a warlike Prince, having a good Taste of Architecture, carried on the aforefaid two famous Hospitals of Greenwich and Chelsea, built the fine part

* But by the royal Example of his Brother King Charles II. the City of LONDON erected the famous Monument, where the Great Fire began, all of solid Stone, 202 foot high from the Ground, a Pillar of the Dorick Order, 15 Foot diameter, with a curious Stair-Cafe in the Middle of black Marble, and an iron Balcony on the Top (not unlike those of Trajan and Antoninus at ROME) from whence the City and Suburbs may be view'd; and it is the highest Column we know upon Earth. Its Pedestal is 21 Foot square, and 40 Foot high, the Front of which is adorn'd with most ingenious Emblems in Basso Relievo, wrought by that famous Sculptor, Mr. Gabriel Cibber, with large Latin Inscriptions on the Sides of it; founded Anno 1671, and finish'd Anno 1677.

In his Time also the Society of MERCHANT ADVENTURERS rebuilt the ROYAL EXCHANGE of London (the old one being destroy'd by the Fire) all of Stone, after the Roman Style, the finest Structure of that use in Europe, with the King's Statue to the Life, of white Marble, in the Middle of the Square (wrought by the famous Master-Carver and Statuary, Mr. GRINLIN GIBBONS, who was justly admir'd all over Europe, for his rivalling, if not surpassing, the most fam'd Italian Masters) on the Pedestal of which is the following Inscription, viz.

CAROLO II. CAESAR BRITANNICO PATRIAE PATRI	TO CHARLES II. EMPEROR OF BRITAIN FATHER OF HIS COUNTRY
REGUM OPTIMO CLEMENTISSIMO AUGUSTISSIMO GENEBAII HUMANI DELICIIJS UTRIUSQUE FORTUNAE VICTORIS PACIS EUROPAE ARBITRO MARITUM DOMINUM AC VINDICEM SOCIETATI MERCHANTORUM ADVENTURAE ANGLIAE OVM. PER CCCC JAM PROPE ANNOJS REGIA BENIGNITATE SLORET	BEST MOST MERCIFUL AND AUGUST OF KINGDS DELICHT OF MANKIND IN ADVERSITY AND PROSPERITY UNMOV'D UMPIRE OR EUROPE'S PEACE COMMANDER AND SOVEREIGN OF THE SEAS THE SOCIETY OF MERCHANT ADVENTURERS OF ENGLAND WHICH FOR NEAR CCCC YEARES BY ROYAL FAVOUR FLOURISHETH OF UNSHAKEN LOYALTY AND ETERNAL GRATITUDE THIS TESTIMONY HAS IN VENERATION ERRECTED IN THE YEARE OF SALVATION MDCLXXXIV.
FIDELI INTRINSECAE ET GRATISSIMIS AETERNAE HOC TESTIMONIUM VENERABUNDA PONDIT ANNO SALVTIS HVMANA MDCLXXXIV.	

Nov

Na de Glorious Revolutie 1688 werd stadhouder Willem III van Oranje (gehuwd met Koningin Mary) ook koning als koning Willem III van Engeland en Schotland en Ierland. Hoewel hij een krijgslustige vorst was, zegt Anderson, had hij een uitstekende smaak voor architectuur en liet hij tehuizen voor oudgedienden bouwen in Greenwich en Chelsea.

In de voetnoten vermeldt hij o.a. de bouw van het monument ter herinnering aan de grote brand (1666) en de bouw van de Royal Exchange.

part of his royal Palace of HAMPTON COURT, and founded and finish'd his incomparable Palace at Loo in HOLLAND, &c. And the bright Example of that glorious Prince, (who by most is reckon'd a *Free-Mason*) did influence the Nobility, the Gentry, the Wealthy and the Learned of GREAT-BRITAIN, to affect much the *Augustan Style*; as appears by a vast Number of most curious Edifices erected since throughout the Kingdom: For when in the Ninth Year of our late Sovereign QUEEN ANNE, her Majesty and the Parliament concurr'd in an Act for erecting 50 new Parish-Churches in London, Westminster, and Suburbs; and the

QUEEN

Nor should we forget the famous THEATRE of OXFORD, built by Archbishop SHELDON, at his sole Cost, in that King's Time, which, among his other fine Works, was design'd and conducted also by Sir-Christopher Wren the King's Architect; for it is justly admir'd by the Curious: And the MUSEUM adjoining to it, a fine Building rais'd at the Charge of that illustrious UNIVERSITY, where there have been since erected several more Roman Buildings, as Trinity-College Chappel, Allhallows Church in High-street, Peckwater-Square in Christ-Church College, the new Printing-House, and the whole of Queen's-College rebuilt, &c. by the liberal Donations of some eminent Benefactors, and by the publick Spirit, Vigilancy, and Fidelity of the Heads of Colleges, who generally have had a true Taste of Roman Architecture.

The learned UNIVERSITY of CAMBRIDGE not having had the Management of such liberal Donations, have not so many fine Structures; but they have two of the most curious and excellent in Great-Britain of their kind, the one a Gothick Building, KING'S-COLLEGE CHAPPEL (unless you except King Henry VII.'s Chappel in Westminster-Abbey); and the other a Roman Building, TRINITY-COLLEGE LIBRARY.

Willem III verfraaide zijn koninklijk paleis *Hampton Court* en begon en voltooide paleis *Het Loo* in Holland. Deze glorieuze vorst (die door de meesten als vrijmetselaar wordt beschouwd) inspireerde, de hoge adel en de landadel de rijken en de geleerden van Engeland tot het bouwen in de Romeinse (classicistische) stijl.

Koning Anna en het parlement vaardigde een wet uit om 50 nieuwe parochiekerken te bouwen in Londen, Westminster en de voorsteden.

In de voetnoten hier vooral de gebouwen voor de universiteiten van Cambridge en Oxford, waaronder het fameuze ronde *Sheldonian Theatre*

Genoemd worden het Gotieke *Kings College* en de Bibliotheek van Trinity in 'Romeinse stijl' in Cambridge.

QUEEN had granted a Commission to several of the Ministers of State, the principal Nobility, great Gentry, and eminent Citizens, the two Archbishops, with several other Bishops and dignify'd Clergymen, to put the Act in execution; they order'd the said New Churches to be rais'd according to the ancient Roman Style, as appears by those that are already rais'd; and the present honourable Commissioners having the same good Judgment of Architecture, are carrying on the same laudable grand Design, and are reviving the ancient Style, by the Order, Countenance, and Encouragement of his present Majesty KING GEORGE, who was also graciously pleas'd to lay the first Stone in the Foundation of his Parish Church of St. MARTIN'S in Campis, on the South-East Corner (by his Majesty's Proxy for the time, the present Bishop of Salisbury) which is now rebuilding, strong, large, and beautiful, at the Cost of the Parishioners.*

In short, it would require many large Volumes to contain the many splendid Instances of the mighty Influence of Masonry from the Creation, in every Age, and

* The Bishop of Salisbury went in an orderly Procession, duly attended, and having levell'd the first Stone, gave it two or three Knocks with a Mallet, upon which the Trumpets sounded, and a vast Multitude made loud Acclamations of Joy; when his Lordship laid upon the Stone a
Purse

De koningin liet een wet uitvaardigen om nieuwe kerken te bouwen in de oude Romeinse stijl, waaronder de kerk van *St. Martin in the Fields*'.

In het kort, het zou vele dikke boekdelen vergen om de vele voorbeelden van de enorme invloed van de (vrij) Metselarij in alle tijden te beschrijven en in (zie volgend blad)

and in every Nation, as could be collected from Historians and Travellers: But especially in those Parts of the World where the *Europeans* correspond and trade, such Remains of ancient, large, curious, and magnificent *Colonading*, have been discover'd by the Inquisitive, that they can't enough lament the general Devastations of the *Goths* and *Mahometans*; and must conclude, that no *Art* was ever so much encourag'd as this;

en in alle landen, voor zover ze door geschiedschrijvers en reizigers zijn verzameld. Vooral in landen die in contact kwamen met Europeanen zijn zulke resten oude, grote bijzondere en prachtige zuilenrijen gevonden. Deze onderzoekers kunnen niet anders dan beklagen wat door de Gothen en Mohammedanen is verwoest.

Price of 100 Guineas, as a Present from his Majesty for the use of the Craftsmen. The following Inscription was cut in the Foundation Stone, and a Sheet of Lead put upon it, viz.

D. S.	SACRED TO GOD
SERENISSIMUS REX GEORGIUS	HIS MOST EXCELLENT MAJESTY KING GEORGE
PER DEPUTATUM SUUM	BY HIS PROXY
REVERENDUM ADMODUM IN CHRISTO PATREM	THE RIGHT REVEREND FATHER IN CHRIST
RICHARDUM EPISCOPUM SARISBURIENSEM	RICHARD LORD BISHOP OF SALISBURY.
SUMMUM SUUM ELEEMOSYNARIUM	HIS MAJESTY'S CHIEF ALMONER
ADSISSENTE (REGIS JUSSU)	ASSISTED (AT HIS MAJESTY'S COMMAND)
DOMINO THO. HEWET EQU. AUR.	BY SIR THOMAS HEWET KNIGHT
ÆDIFICIORUM REGIORUM CURATORE	OF HIS MAJESTY'S ROYAL BUILDINGS
PRINCIPALI	PRINCIPAL SURVEYOR
PRIMUM HUIUS ECCLESIE LAPIDEM	THE FIRST STONE OF THIS CHURCH
POSUIT	LAID
MARTII 19 ^o ANNO DOM. 1721.	THIS 19 th OF MARCH ANNO-DOMINI 1721
ANNOQUE REGNI SUI OCTAVO.	AND THE EIGHTH YEAR OF HIS REIGN.

this ; as indeed none other is so extensively useful to Mankind. *

Nay, if it were expedient, it could be made appear, that from this *ancient Fraternity*, the Societies or Orders of the *Warlike KNIGHTS*, and of the *Religious* too, in process of time, did borrow many solemn Usages ; for none of them were better instituted, more decently install'd, or did more sacredly observe their *Laws and Charges* than the Accepted *Masons* have done, who in all Ages, and in every Nation, have maintain'd

* It were endless to recount and describe the many curious Roman Buildings in Great-Britain alone, erected since the Revival of Roman Masonry ; of which a few may be here mention'd, besides those already spoken of, viz.

The QUEEN'S House at Greenwich,	—————	Belonging to the Crown.
The great Gallery in Somerset-Gardens,	—————	The Crown.
Gunnersbury-House near Brentford, Middlesex,	—————	} Posses'd by the Duke of
Queensbury.
Lindsay-House in Lincoln's-Inn-Fields,	—————	
York-Stairs at the Thames in York-Buildings.	—————	Duke of Ancaster.
St. Paul's Church in Covent-Garden, with its
glorious Portico.	—————	
The Building and Piazza of Covent-Garden,	—————	Duke of Bedford.
Wilton-Castle in Wiltshire,	—————	Earl of Pembroke.
Castle-Ashby in Northamptonshire,	—————	Earl of Strafford.
Stoke-Park in ditto,	—————	Arundel Esq.
Wing-House in Bedfordshire,	—————	Hen. Wm. Stanhope Esq.
Chevening-House in Kent,	—————	Earl Stanhope.
Ambroic-Bury in Wiltshire,	—————	Lord Carleton.

All design'd by the incomparable INIGO JONES, and most of them conducted by him, or by his Son-in-Law Mr. Webb, according to Mr. Jones's Design.

Besides many more conducted by other Architects, influenc'd by the same happy Genius ; such as,

Bow-Church Steeple in Cheap-side,	—————	Built by Sir Chri. Wren.
Hotham-House in Beverley, Yorkshire,	—————	Sir Charles Hotham Bart.
	‡	Melvin.

Het moge duidelijk zijn van deze oude broederschap ridderlijke en religieuze orden in de loop van de tijd plechtige gebruiken hebben overgenomen. Geen genootschap was hechter gegrondvest, passender geïnstalleerd, heeft zijn wetten en voorschriften eerbiediger gevolgd dan de vrijmetselaren deden.

De noot geeft een opsomming van paleizen van recente datum, die door Inigo Jones en diens schoonzoon zijn gebouwd.

rain'd and propagated their Concernments in a way peculiar to themselves, which the most *Cunning* and the most *Learned* cannot penetrate into, though it has been often attempted; while They know and love one another, even without the Help of Speech, or when of different Languages.

And now the *Freeborn BRITISH NATIONS*, disintangled from foreign and civil Wars, and enjoying the good Fruits of Peace and Liberty, having of late much indulg'd their happy Genius for Masonry of every sort, and reviv'd the *drooping Lodges* of London, this fair *Metropolis* flourisheth, as well as other Parts, with several worthy *particular Lodges*, that have a quarterly *Communication*, and an annual *grand Assembly*, wherein the *Forms* and *Usages* of the most ancient and worshipful

Melvin-House in Fife, ————	Earl of Levis.
Longleat-House in Wiltshire, ————	Viscount Weymouth.
Chesterlee-street-House in Durham County, ————	John Hedworth Esq.
Montague-House in Bloomsbury, London, ————	Duke of Montagu.
Drumlanrig-Castle in Nithsdale-shire, ————	Duke of Queensbury.
Castle-Howard in Yorkshire, ————	Earl of Carlisle.
Stainborough-House in ditto, ————	Earl of Strafford.
Hopton-Castle in Linlithgowshire, ————	Earl of Hopton.
БЛЕНИМ-Castle in Woodstock, Oxfordshire, ————	Duke of Marlborough.
Chatworth-Castle in Derbyshire, ————	Duke of Devonshire.
Palace of Hamilton in Clydsdale-shire, ————	Duke of Hamilton.
Wanstead-House in Epping-Forest, Essex, ————	Lord Castlemain.
Duncomb-Park in Yorkshire, ————	Thomas Duncomb Esq.
Mereworth-Castle in Kent, ————	Hon. John Fane Esq.
Sterling-House near Sterling-Castle, ————	Duke of Argyle.
Kinross-House in Kinross-shire, ————	Sir William Broce Bar.
Stourton-Castle in Wiltshire, ————	Henry Hoar Esq.
Willbury-House in ditto, ————	William Benson Esq.
Bute-Castle in Isle of Bute, ————	Earl of Bute.
Walpole-House near Lin Regis, Norfolk, ————	Hon. Rob. Walpole Esq.

Burlington

De herboren Britse Natie hebben in vrede en vrijheid de vrijmetselarij gekoesterd en hebben de Loges in Londen weer tot bloei gebracht en deze *Metropool* bloeit net als andere delen van Engeland.

Vervolg van de noot op de vorige bladzijden, met nog meer kostelijke recente bouwwerken.

worshipful Fraternity are wisely propagated, and the Royal Art duly cultivated, and the Cement of the Brotherhood preserv'd; so that the whole Body resembles a well built Arch; several Noblemen and Gentlemen of the best Rank, with Clergymen and learned Scholars of most Professions and Denominations, having frankly join'd and submitted to take the Charges, and to wear the Badges of a Free and Accepted Mason, under our present worthy Grand-Master, the most noble PRINCE John Duke of MONTAGUE.

Burlington-House in Piccadilly, St. James's,	} Earl of Burlington.
Wellminster,	
Dormitory of King's-School, Wellminster,	
Tottenham-Park in Wiltshire,	} The Crown. Lord Bruce.

These three last are design'd and conducted by the Earl of BURLINGTON, who bids fair to be the best Architect of Britain, (if he is not so already) and we hear his Lordship intends to publish the valuable Remains of Mr. Inigo Jones, for the Improvement of other Architects.

Besides more of the same Roman Style, and yet many more in Imitation of it, which though they cannot be reduc'd to any certain Style, are stately, beautiful, and convenient Structures, notwithstanding the Mistakes of their several Architects: And besides the sumptuous and venerable Gothick Buildings, past reckoning, as Cathedrals, Parish-Churches, Chappels, Bridges, old Palaces of the Kings, of the Nobility, of the Bishops, and the Gentry, known well to Travellers, and to such as peruse the Histories of Counties, and the ancient Monuments of great Families, &c. as many Erections of the Roman Style may be review'd in Mr. Campbell the Architect's ingenious Book, call'd VITRUVIUS BRITANNICUS: And if the Disposition for true ancient Masonry prevails, for some time, with Noblemen, Gentlemen, and learned Men, (as it is likely it will) this ISLAND will become the MISTRESS of the Earth, for Designing, Drawing, and Conducting, and capable to instruct all other Nations in all things relating to the ROYAL ART.

THE

Verdere lofzang op de vrijmetselarij, Die eindigt met het noemen van de naam van de nu zittende grootmeester John Duke of Montague.

In het Book of Constitutions volgt nu de tekst van de Old Charges.

Vervolg van de lijst van fraaie gebouwen en paleizen.

Noemt Campbells Vitruvius Britannicus.